

ר' עובדיה מברטנורא

ערב. ואיכא בין רבנן קמאי לרבנן בתראי דרבנן קמאי לא שרו ליחיד אלא דומיא דשיירא, בדרך, הואיל ואינו יכול לעשות מחיצה ראויה, ולא בישוב, ורבנן בתראי אמרי אחד משני דברים בין ליחיד בין לרבים בין בדרך בין בישוב, והלכתא כותייהו. אלא שאדם אחד או שנים ששבתו במדבר אין יכולים לעשות מחיצה גדולה יותר מבית סאתים שהוא מאה אמה אורך על חמשים רוחב כחצר המשכן, ושלשה בני אדם או יותר הן שיירא ויכולים לעשות מחיצה גדולה ואפילו כמה מילין כפי מה שצריך להם ולכלי תשמישם ולבהמתם, ובלבד

אַרְבַּעָה דְּבָרִים פְּטְרוּ בַּמַּחְנֶה היוצאת למלחמה, ואפילו למלחמת הרשות, שהקלו חכמים עליהם מפני שעוסקים בכיבוש: **מְבִיאִין** - מלקטים **עֲצִים מִכָּל מְקוֹם** ואין חוששין לגזל¹⁰, ו**פְּטוּרִים מִרְחִיצַת יָדִים** - נטילת ידיים לפני הסעודה¹¹, ו**מְדַמְאֵי** - אינם צריכים לעשר את הדמאי (כמבואר בדמאי ג, א). ו**מְלַעְרְב** עירובי חצרות, אך עירובי תחומין צריכים לערב:

פרק שני

תיקון הבארות ברשות הרבים לשתייה בשבת

משנה א

עוֹשֵׂין פְּסִין - קרשים **לְבִירָאוֹת** - מסביב לבורות המים שברשות הרבים, כדי שהשטח שעל יד הבאר

שלא ישאר מקום פנוי בתוך המחיצה יותר מבית סאתים: פטרו במחנה. ליוצאים למלחמה ואפילו למלחמת הרשות: **מְבִיאִין עֲצִים**. ואין חוששים משום גזל, ואפילו כרתו אותם בעליהם ועשאום חבילות: ו**פְּטוּרִים מִרְחִיצַת יָדִים**. שלפני הסעודה, אבל במים שלאחר הסעודה חייבים. הואיל ונתקנו מחמת הסכנה של מלח סדומית המסמא את העינים, חמירא סכנתא מאיסורא: ו**מְדַמְאֵי**. שאין צריכין להפריש תרומת מעשר של דמאי, כגון אם לקחו תבואה מעם הארץ: ו**מְלַעְרְב**. עירובי חצרות, כגון מאהל לאהל במחנה מוקף מחיצות. אבל עירובי תחומין צריכין לערב: **ב א עוֹשֵׂין פְּסִין לְבִירָאוֹת**. שברשות הרבים. לפי שהבירות רשות היחיד הן שעמוקים עשרה ואין יכולים

ביאורים והרחבות

בהווה" ולעולם יחיד מותר, לבין חכמים בסיפא המתירים ביחיד? והשיבו: איכא בינייהו יחיד ביישוב. כלומר, לחכמים ברישא ההיתר ליחיד הוא דווקא בדומה לשיירא החונה בדרך, ששם אין אפשרות לעשות מחיצה ראויה, אבל בישוב לא התירו, וחכמים בסיפא שאמרו בסתם: "אחד משני דברים", מתירים בכל אופן, הן ליחיד הן לציבור, הן בדרך הן בישוב.

לסיכום, נמצא במשנתנו ארבע שיטות בדיון מחיצה של שתי או של ערב: לדעת **רבי יוסי בר רבי יהודה**, אינה מחיצה כלל ואפילו לשיירא. לדעת אביו - **רבי יהודה**, נחשבת מחיצה לגבי שיירא בלבד. לדעת **חכמים דרישא** נחשבת מחיצה גם לגבי יחיד, אולם היתר זה הוא רק בהיותו בדרך. ולדעת **חכמים דסיפא** נחשבת מחיצה גם לגבי יחיד ואפילו בהיותו בישוב.

10. גרסינן בגמרא (ז, א): תנו רבנן: מחנה היוצאת למלחמת הרשות, מותרין בגזל עצים יבשים. רבי יהודה בן תימא אומר: אף חונין בכל מקום (מבלי להתחשב בשדות של בעלי הבתים). ובמקום שנהרגו שם נקברין.

11. בגמרא (ז, ב) למדין בשם אביי: לא שנו אלא מים ראשונים, אבל מים אחרונים חובה. אמר רב חייא בר אשי: מפני מה אמרו מים אחרונים חובה? מפני שמלח סדומית יש שמסמא את העינים.

ר' עובדיה מברטנורא

למלאות מהן ולהוציא לרשות הרבים, ועושין פסין שיהיו הפסין עושין [חלל] סביבות הבור רשות היחיד, וימלא ויוציא ויניח שם ותכנס בהמתו כולה או ראשה ורובה וישקנה: דיומדין. שני עמודין. שכל עמוד מאלו הארבעה נראה כשנים. דיו בלשון יון שנים. וכשנועץ העמוד העשוי כשנים לפאת דרומית מערבית נמצא נוטה דופנו אחד למזרח ודופנו אחד לצפון, והשני לפאת מערבית צפוגית נוטה צדו אחד למזרח וצדו אחד לדרום, וכשנותן ארבעתן לארבע הפאות נמצא לכל רוח שתי אמות דופן, אמה כנגד אמה

ייחשב כרשות היחיד, ובכך מותר יהיה לשאוב מים מהבאר בשבת¹². כיצד מקיפין בפסין אלו? נועצים **אַרְבַּעַה דְּיוּמְדִין** - "דו עמודים", דהיינו שני קרשים מחוברים בזוית של 90 מעלות, כצורת "ר", בכל אחת מארבע פינות הבאר, והרי הם **נְרָאִין בְּשִׁמוּנָה** עמודים בארבע רוחות הבור, **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה**. **רַבִּי מְאִיר אָמַר**: מעמידים **שְׁמוּנָה** עמודים לביראות והם **נְרָאִין בְּשָׁנִים עֶשֶׂר** קרשים, דהיינו: **אַרְבַּעַה דְּיוּמְדִין** בארבע הזויות, ו**אַרְבַּעַה** קרשים **פְּשׁוּטִין** בין ארבעת הדיומדין¹³.

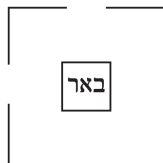
גְּבֵהֶן של הדיומדין **עֶשְׂרֵה טַפְחִים, וְרַחְבֵּן שְׁשֵׁה** טפחים, ו**עֵבֶן כָּל שְׁהוּא, וּבִינֵיהֶן** בין הקרשים, מותר להשאיר רווח כדי שיוכלו לעבור שם **כְּמֵלֵא** **שְׁתֵּי רֵבָקוֹת** - שני צמדדים **שֵׁל שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ בְּקָר**

והרייח בינתיים: וארבעה פשוטין. באמצע נותן לכל רוח רחבה אמה. ובזמן שאין בין פס לפס [מ]אלו ארבעה דיומדין אלא עשר אמות או פחות מודה ר"מ דאין צריך לפסין פשוטין. ואם יש ביניהן יותר משלש עשרה אמה ושלש מודה ר"י דצריך פשוטין, לא נחלקו אלא מעשר עד שלש עשרה אמה ושלש, דר"מ אומר צריך פשוטים ור"י אומר אין צריך. והלכה כר"י: שתי רבקות של שלש שלש בקר. שרוחב כל בקר ובקר אמתים פחות שליש, נמצא רוחב ששה בקר

ביאורים והרחבות

12. **פירוש**: בארות מים שברשות הרבים, שהן עמוקות עשרה טפחים, דינן כרשות היחיד, ואסור לשאוב מהן מים בשבת וליתנם ליד הבאר, שהרי מוציאים מרשות היחיד לרשות הרבים. חכמים התירו לעשות תיקון מיוחד של "פסין" - כעין מחיצה סביב הבאר, ובכך יהפוך השטח סביב הבאר לרשות היחיד, ויוכל לשאוב מים מן הבאר לאותו השטח המוקף בפסין. על פי הגמרא (ב, כ) לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים בלבד, אבל אדם, אפילו מעולי הרגלים, לא הותר לדלות ולשתות, שיכול להכנס לפנים ולשתות, וכלשון הגמרא - "מטפס ועולה מטפס ויורד".

13. צורת הפסין לרבי יהודה:

צורת הפסין לרבי מאיר:

ר' עובדיה מברטנורא

עשר אמות, וזה הרייח שיכול ליתן בין פס לפס לדברי רבי מאיר, ואם יש רוחב יותר מזה צריך שירבה בפסין פשוטין: רבקות. לשון עגל מרבק (שמואל א' כח) ר"י אומר של ארבע ארבע. הן י"ג אמה ושליש: קשורות אבל לא מותרות. דלא תימא כעין קשורות ולא קשורות ממש, להכי תנא אבל לא מותרות, להחמיר ולמעט ריח שבינתיים: אחת נכנסת ואחת יוצאת. רבקה אחת של בקר נכנסת ורבקה אחת יוצאת, ויש יותר רוחב משאלו היו שתייהן יוצאות או שתייהן נכנסות. וזו קולא היא דלא בעינן מצומצמות כל כך: ב מותר להקריב לבאר. הפסין, ולעשות היקף קצר. ובלבד שיהא משפת הבאר עד בין הפסין כדי ראשה ורובה של פרה שהן שתי אמות, אבל בציר מהכי לא שמא ימשך אחר פרתו ויוציא הדלי חוץ למחיצה: מותר להרחיק כל שהוא. לעשות היקף גדול כמו שלבו חפץ: ובלבד שירבה בפסין. דכל מה שמרחיק מן הבור מרבה בריוח שבין הפסין,

- בכל צמד שלש בקר, שהם סך הכל שש פרות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מותר להשאיר ריווח בין הקרשים, כדי שיוכלו לעבור שם שני צמדים של ארבע ארבע בקר, שהם בסך הכל שמונה פרות¹⁴, כשהפרות הן קשורות זו לזו ולא מתרות - שכשהן מותרות הריווח ביניהם גדול יותר, וכן כשרבקה אחת נכנסת ואחת יוצאת שבכגון זה יש ביניהן יותר רווח:

משנה ב

מתר להקריב תקרשים לבאר ולצמצם את השטח שבין הבאר לקרשים, ובלבד שישאר מקום בכדי שתהא פרה ראשה ורבה בפנים ושונה מן המים שדלו והעמידו ליד הבאר, והוא שיעור של שתי אמות.

מתר להרחיק את הקרשים מן הבאר כל שהוא - כמה שירצה, ובלבד שירבה בפסין פשוטין בין הדיומדים, שלא יהיה ביניהם יותר משלש עשרה אמה ושליש לרבי יהודה, או יותר מעשר אמות לרבי מאיר:

משנה ג

עד כמה מותר להרחיק את הקרשים? רבי יהודה אומר: עד בית סאתים - שטח הראוי לזריעת סאתיים תבואה, והוא 5,000 אמות מרובעות¹⁵.

וצריך להרבות בפסין עד כדי שלא יהא בין פשוט לפשוט [ובין פשוט לדיומד] יותר מי"ג אמה ושליש, כדברי רבי יהודה שהלכה כמותו: ג רבי יהודה אומר עד בית סאתים. לא יעשה היקף

ביאורים והרחבות

14. בגמרא (יט, א) מבואר, שרוחבה של פרה הוא אמה ושני שלישי, ולפי זה לרבי מאיר שאמר שהחלל ביניהם הוא כרוחב שש פרות, השיעור הוא עשר אמות, ולרבי יהודה שאמר שמונה פרות השיעור הוא שלוש עשרה ושני שלישי אמה.

15. בגמרא (כב, א) שואלין, רבי יהודה המתיר לעשות פסין לביראות רק עד שטח של בית סאתים, האם "בור ופסין קאמר", כלומר השטח ה"ברוטו" של הבור וההיקף הוא בית סאתים ולא יותר, או "בור ולא פסין קאמר", כלומר הבור הוא עד בית סאתים, והפסין לא יהיו מרוחקין מן הבור אלא כדי ראשה ורובה של פרה. והסיקו: רבי יהודה בור בלא פסין קאמר.